HET ECHTPAAR PLOEGER EEN EGO-DOCUMENT

wantje fritschy

Onlangs verscheen in Groningen een boekje over het anarchistische echtpaar Derk Ploeger (geb. 1903) en Cathrien Ploeger-Eimers (geb. 1906) (1). De inhoud ervan werd "door hen zelf verteld", aldus de ondertitel. 'Groniek' vroeg de samenstellers van dit voorbeeld van 'oral history' om iets te vertellen over de totstandkoming van het boekje en over de ideeën van waaruit het gemaakt is. Wantje Fritschy, één van de samenstellers en voormalig lid van de Groningse vrouwengeschiedenisgroep (thans medewerkster sociaal-economische geschiedenis en vrouwengeschiedenis aan de V.U. te Amsterdam) heeft dit op zich genomen.

Op 11 mei 1979 werd aan het Groningse echtpaar Ploeger-Eimers ter gelegenheid van het feit dat zij vijftig jaar geleden een "vrij huwelijk" aangingen een boekje aangeboden met als ondertitel: "Dagelijks leven in de vrijsocialistische beweging in Groningen, door hen zelf verteld". Deze ondertitel hield uiteraard een programma in. We hoopten met dit boekje niet alleen hulde te brengen aan dit opmerkelijke echtpaar, maar ook een bijdrage te leveren aan de regionale geschiedenis van een radicale stroming binnen het socialisme en aan de geschiedenis van het dagelijks leven van mensen die, niet aan de top noch binnen een "anonieme grauwe massa", maar als een soort "middenkader" deel uitmaakten van die beweging. Bovendien brachten we in dit boekje 'oral

history' in de praktijk. De voorgeschiedenis van het boekje valt in tweeën uiteén. Jack Hofman en Wilbert Dekker, beiden aktief PSP-lid, kenden het echtpaar Ploeger, twee van de oudste leden van de afdeling Groningen van de PSP.

Al geruime tijd geleden besloten ze gezamenlijk om de heer Ploeger te vragen of ze hem eens wat uitvoeriger mochten interviewen over zijn persoonlijke achtergronden, over zijn activiteiten in de vrij-socialistische jeugdbeweging in de jaren twintig, over het anarchisme van voor de oorlog en over de door zijn vader opgerichte en door hem voortgezette coöperatieve drukkerij "Volharding". Hun idee daarbij was, dat het voor het politieke leven binnen een partij van belang is, dat de leden op de hoogte zijn van de geschiedenis waaruit deze als beweging voortkomt, en dat het stimulerend zou kunnen werken als deze geschiedenis verteld werd door een van de oudste leden van de afdeling, die bovendien nog regelmatig op bijzondere vergaderingen en bijeenkomsten aanwezig was. Het interview werd op de band opgenomen en de tekst daarna vrijwel letterlijk uitgetypt; maar vooralsnog bleef het daarbij, en kwam het er niet van om er inderdaad verder iets mee te gaan doen.

Geheel los hiervan was er in de Groningse Werkgroep Vrouwengeschiedenis waar Pieternel Rol en ik beiden actief waren, al regelmatig gesproken over het belang van 'oral history' voor vrouwengeschiedenis. Veel leden van de vrouwengeschiedenisgroep voelden zich vooral aangetrokken tot het socialistisch feminisme en er werd een plan gemaakt zoveel mogelijk oudere vrouwen, die in Groningen deel hadden uitgemaakt van de socialistische beweging, te gaan interviewen. Ik kende toevallig mevrouw Ploeger, en had uit een gesprek met haar al eens de indruk gekregen dat zij veel te vertellen had, wat de vrouwengroep zou interesseren.

Samen belden Pieternel en ik mevrouw Ploeger in april 1978 op, en zij vond het een prima idee, dat nu eens niet haar man, die behalve door Jack en Wilbert al vaker met historische doeleinden geinterviewd was (2), maar dat zij geinterviewd zou worden. We hadden een fascinerende middag. Het gesprek werd op de band opgenomen en uitgetypt. Maar van het plan van een echte geschiedschrijving over vrouwen binnen het Groningse socialisme kwam helaas niets.

Het was inmiddels al januari 1979 geworden, toen we ons realiseerden, dat het over enkele maanden vijftig jaar geleden zou zijn, dat het echtpaar Ploeger een "vrij huwelijk" aanging. Dit was de aanzet om nu eindelijk definitief iets met het materiaal te gaan doen, dat er nu al bijna een jaar lag.

We besloten er gezamelijk een boekje van te gaan maken om hen dat ter gelegenheid van hun jubileum aan te kunnen bieden. Nog dezelfde week maakten we een overzicht van de lacunes in het aanwezige materiaal en maakten we afspraken voor aanvullende interviews: Pieternel en ik weer met mevrouw Ploeger, Jack en Wilbert weer met de heer Ploeger. We besloten, gezien de korte tijd die ons restte, het boekje in eigen beheer uit te geven.

Uit de geschiedenis van het ontstaan van het boekje zal al enigszins duidelijk geworden zijn, dat onze persoonlijke contacten met het echtpaar Ploeger uiteindelijk een belangrijker motief voor de uitgave ervan werden dan historische overwegingen. Mede gezien de tijd besloten we de pretentie te laten varen om te proberen er 'echte' geschiedschrijving van te maken. We richtten de aanvullende interviews zo in, dat deze zoveel mogelijk ook de eventueel benodigde achtergrondinformatie bevatten en beperkten eigen aanvullende informatie tot een absoluut minimum. 'Oral history' is hier dus in feite op totaal andere wijze gebruikt dan bijvoorbeeld voor het boekje van de projectgroep "Oosterparkwijk". Daar werden interviews in een groot aantal gebruikt om tot generaliserende resultaten te kunnen komen. Hier ging het in eerste instantie om het unieke verhaal.

Het boekje zou in zekere zin eerder als een soort "bronnenpublicatie" dan als geschiedschrijving te beschouwen zijn. De Ploegers schreven zelf in een brief aan een oude vriend na het verschijnen ervan: "'t Is natuurlijk helemaal de bedoeling niet geweest om geschiedenis te maken. Alleen onze belevenissen te vertellen en anders niet.

Deze vriend had er in een brief

kritiek op geleverd, dat voor deze geschiedschrijving over het Groningse vrijsocialisme alleen hun verhalen als bron waren gebruikt. Ter verdediging wijzen ze hem er in deze brief dan nog wel op dat Arthur Lehning schrijft, "dat het juist van belang is, dat vooral de "eenvoudige man" z'n belevenissen en activiteiten opschrijft, dan zouden ... (wij) over meer details van zo'n beweging beschikken en een veel levendiger geschiedenis kunnen schrijven".

In onze inleiding bij het boekje hebben we kort aangegeven wat we als het belang van het boekje zien. Enerzijds sluit dit volledig aan bij de opvatting van de Ploegers zelf, zoals die hierboven bleek, anderzijds denken we dat het in ieder geval ook een bijzonderheid van dit boekje is, dat erin aan een man én een vrouw, die de geschiedenis bewust meegemaakt hebben en ook zelf bewust geschiedenis gemaakt hebben, volkomen gelijkwaardig aandacht is besteed.

"Het was toch eigenlijk een heel ander terrein waar ik gewerkt heb dan mijn man", zegt mevrouw Ploeger op het einde van het boekje. "Het loopt een beetje door elkaar, dan weer parallel, dan weer gescheiden." En zo is het boekje ook opgezet. De eigenheden van zowel een mannenleven als een vrouwenleven komen erin zoveel mogelijk tot hun recht. En hoewel het slechts het verhaal van één man en één vrouw betreft, lijkt het ons toe, dat het behalve uniciteitswaarde toch ook exemplarische waarde heeft.

De methode van het afzonderlijk interviewen en de omstandigheid dat de interviews vanuit een verschillend soort belangstelling zijn gemaakt, die sterk bepaald werd door de persoonlijke situatie van elk stel interviewers, hebben waarschijnlijk in belangrijke mate bijgedragen tot dit resultaat. Daarbij moet wel aangetekend worden dat het een groot voordeel was, dat met name mevrouw Ploeger een bijzonder gemakkelijke en boeiende vertelster was, die zich bovendien bewust was van het historisch belang van haar ervaringen. De eerste keer dat we kwamen had ze al allerlei oude knipsels en brochures opgezocht en voor ons klaargelegd en zelf van te voren al aangetekeningen gemaakt.

Anderzijds was ze door haar zeer actieve leven binnen de beweging zelf niet zozeer gericht op wat binnen de vrouwengeschiedenis de "privésfeer" wordt genoemd. Wat ze daarover in het boekje vertelt draagt dus ook wel enigszins het stempel van onze belangstelling. Misschien ligt hierin een voordeel van de vermenging van biografie en autobiografie die dit boekje in zekere zin geworden is.

Uit het voorgaande zal ook al wel duidelijk geworden zijn, dat we geen speciale interviewtechnieken hebben toegepast. Vóór het interview bespraken we kort welke thema's we aan de orde wilden laten komen, en vervolgens lieten we hen zoveel mogelijk zelf aan het woord en stelden we alleen af en toe wat ondersteunende vragen. Voor dit laatste is het echter uiteraard van belang dat je als interviewer van tevoren globaal op de hoogte bent van de geschiedenis waarin het verhaal van degene die je interviewt, past. Het maakt waarschijnlijk ook nogal veel verschil of je als historicus iemand interviewt die je kent, die jou vertrouwt, wiens gedachtenwereld (gedeeltelijk) overeenkomt met de jouwe etc. of dat het een wildvreemde voor je is.

Enerzijds komt er daardoor gemakkelijk veel boven tafel (soms zelfs vrij emotionele en strikt persoonlijke informatie), anderzijds is het soms moeilijk om op bepaalde vragen uitvoerige antwoorden te krijgen, omdat de geinterviewden denken dat je dat zo wel begrijpt of weet.

Ik noemde het resultaat van onze activiteiten hierboven al een vermenging van biografie en autobiografie. Dat zal bij deze toepassing van 'oral history' waarschijnlijk altijd het geval zijn.

Het boekje draagt natuurlijk ons stempel door de ordening van het materiaal. De interviews vormden de ruwe grondstof, die eerst chronologisch door ons geordend is en waaruit vervolgens het materiaal voor de hoofstukken is geplukt. We hebben ook niet geaarzeld om de gesproken tekst waar nodig te herschrijven om er een zo leesbaar mogelijk geheel van te maken. Maar Daarnaast hebben we evenwel geprobeerd om de levendigheid van hun spraaktrant niet aan te tasten.

Voordat we de teksten definitief uittypten, lieten we ze aan

de Ploegers lezen en vroegen we hen correcties aan te brengen, formuleringen te wijzigen, zaken aan te vullen, of dingen weg te laten, die ze er liever zelf niet in wilden hebben. Ze hebben daarvan spaarzaam gebruik gemaakt.

Het resultaat van dit alles is, volgens Anton Constandse in zijn voorwoord bij het boekje "dat een halve eeuw van deze historie, zij het marginaal en vanuit bijzondere aspecten, wordt belicht door het hier gegeven levensverhaal, echt "van onderop" van twee bijzondere mensen".

(1) Volledige titel van het boekje: Derk Ploeger en Cathrien Ploeger-Eimers, Dagelijks leven in de vrijsocialistische beweging in Groningen door hen zelf verteld, en opgeschreven door Wilbert Dekker, Jack Hofman, Wantje Fritschy en Pieternel Rol, Groningen, 1979. Te bestellen door *f* 8,00 te gireren naar Wilbert Dekker, H.W. Mesdagstraat 60, Groningen (giro 1608696). Ook verkrijgbaar in de boekhandel.

(2) bijvoorbeeld ten behoeve van F. Becher en J. Frieswijk, Bedrijven in eigen beheer, Nijmegen (SUN), 1976.

noten van pagina 22.

(1) Dit artikel werd vertaald door Erwin Karel. Met dank aan Wessel Evert Krul.

(2) Voor een meer gedetailleerde behandeling van deze problemen en een presentatie van de eerste onderzoeksresultaten van het project zie: Arvastson, Frykman en Löfgren Den Kultiverade Människan (Lund 1979).
Verder is er een omvangrijke internationale literatuur over deze verandering in gezins- en huiselijk leven in de Britse en Amerikaanse samenleving, b.v. Christopher Lasch, Haven in a Heartless World. The family Besieged (New York 1977) en Anthony S. Wohl (ed.) The Victorian Family (Londen 1978).
Voor verdere besprekingen van de veranderingen van de Zweedse gezinspatronen in de negentiende eeuw zie: Orvar Löfgren 'Family and Household among Scandinavia Peasants' (Ethnologia Scandinavica 1974), en idem 'The Potato People. Household Economy and Family Patterns among The Rural Proletariat in Nineteenth Century Sweden', in: Chance and Change. Social and Economic Studies in Historical Demography in the Baltic Area ed. by Sune Akerman et al. Odense University Press 1978.